

SETO KEELE JA KULTUURI ÕPETAMINE SETOMAA VALLA LASTEAEDADES

Elis Tuik

Sissejuhatus

Käesolev artikkel põhineb minu 2017. aastal Tallinna ülikoolis kaitstud bakalaureusetöö tulemustel. Selles töös uurisin Setomaa lasteaedade õpetajate ja lapsevanemate arvamusi pärimuskultuuri ja seto keele õppe vajalikkusest koolieelses eas.

Pärimuskultuuri ning -keele esimeseks õpetajaks on üldjuhul vanemad, perekond. Samuti on oluline kogukonna valmisolek kohaliku kultuuri ja keelt edasi kanda ning järgnevate põlvkondade jaoks säilitada. Pärimuskultuuri püsimine sõltub kogukonna motivatsioonist ja tahtest. On avaldatud arvamust, et seto keele jätkusuutlikkus sõltub õpetajate tahtest ja valmisolekust ning lapsevanemate suhtumisest (Sarv ja Sarv 2013). Selle selgitamiseks viisin läbi uurimistöö, mille keskmes oli (a) seto keel ohustatud pärimuskultuuri osana ning (b) seto vaimse kultuuripärandi kaitse keele elujõulisuse toetamise abil.

Pärimuskultuuri elujõulisus sõltub eeskätt kogukonna vajadusest, soovist ja võimalustest seda pärandit elavas kasutuses hoida ja edasi anda (Vaimne kultuuripärand Eestis, 2015). Sellest tulenevalt pidasin vajalikuks uurida õpetajate ja lapsevanemate suhtumist seto keele õpetamise vajalikkusesse pärandi säilitamisel.

Uurimuse eesmärgiks oli välja selgitada Setomaa nelja valla lasteaedade pedagoogide ning lapsevanemate arvamused ning hinnangud pärimuskultuuri ja seto keele õppe vajalikkusest lasteaias. Selleks püstitasin järgnevad uurimisküsimused:

1. Mil määral peavad Setomaa lasteaedade õpetajad ja lapsevanemad oluliseks pärimuskultuuri ja seto keele õppimist koolieelses eas?
2. Millise hinnangu annavad Setomaa lasteaedade õpetajad ja lapsevanemad pärimuskultuuri ja seto keele õppimisele lasteaias?
3. Mil määral on õpetajad ja lapsevanemad teadlikud keelepesadest ning milline on nende hinnang keelepesade vajalikkusele?

Keel ja kõne

Keel on inimese olulisim suhtlusvahend ning ühiskondliku mälu kandja (Veisson ja Veispak 2005). Igal rahval on oma keel, kombed, kultuur. Kogu inimkond suhtleb ühiskonnas omavahel keele vahendusel ning sellel on tähtsaim roll inimese identiteedi väljakujunemises ja ümbritseva mõistmises. Oma mõtteid, tundeid, sotsiaalseid vajadusi väljendame üldjuhul ikkagi keele kaudu.

Suulise pärandkeele säilimiseks on esmatähtsal kohal rääkimine, kuna passiivne keelekasutus ei kindlusta tulevastele põlvetele keele mõistmist ja kõnelemist. Kõne arenguks on vajalik keelt kuulda ning selle abil ka suhelda. Lapsevanemad peavad rõhku panema suhtlemisele juba imikueas, kuna see on keelelise ja intellektuaalse arengu seisukohast tähtis aeg (Tammemäe 2008). Kõne areng esimestel eluaastatel on märkimisväärne. Lapse aju areneb tormilise kiirusega ning toimub kiire kõne omandamine, mis soodustab aga omakorda ka vaimset arengut. Tähtsal kohal on matkimine. Toimuvad muutused lapse identiteedis ja eneseteadvuses – kujuneb minatunne. Kõne muutub mõtestatuks ning verbaliseerub, areneb välja eneseteadvus. Kolmandal ja neljandal eluaastal kujuneb grammatika ning laps hakkab kasutama kõnet sotsiaalses kontekstis, arvestab kõneleja soolisi ja ealisi erinevusi, kultuurilist ja sotsiaalset staatust. Selles vanuses oskab enamik lapsi juba hästi rääkida (Browne 2001: 1). Kuuendal ja seitsmendal eluaasta tekib lastel huvi oma päritolu ja kultuuri vastu (Veisson ja Veispak 2005).

Riigikeelest erineva keele omandamine toimub lastel lihtsamalt keelekümblusmeetodil. Teise riiki kolivad lapsed õpivad hõlpsasti ära keele, mida nende ümber räägitakse ning suudavad kergesti ühelt keelelt teisele ümber lülituda (Döpke 1996; Einon 2001).

Õppimine on võimalik seal, kus on olemas matkimisvõimalus (Võgotski 2014), järelikult peab olema keegi, kes on eeskujuks ning kelle vahendusel laps omandab õpitava. Algselt omandab laps matkimise teel sõnu tänu lapsevanemale. Lasteaeda minnes on märkimisväärne roll õpetajatel. Kui laps saab täiskasvanu eeskujul tegutseda, matkida tema käitumismudelit, sealhulgas ka kõnet, siis laps õpib. Seega on täiskasvanul oluline roll lapse õppimise ning arenemise juures. Kõne kuulmine ja selle omandamine toimub igapäevaselt läbi korduste ja mängu. Täiskasvanul tuleb lapse kõne arenguks luua mänguline keelekeskkond.

Johannes Käisi üldõpetuse teoorias on tähtsal kohal kodukoha loodus ning pärimuskultuur, mis võimaldab lasteaedades kultuuri edasikandmist (Käis 1996). Ka koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on ära toodud võimalused, kus õppe- ja kasvatustegevus seotakse eelkõige kodukoha inimeste, looduse ja asutusega.

Laste keele ja kõne areng on väga individuaalne ning sõltub paljudest teguritest. Lapse kõne arengut mõjutab kõige enam keskkond, kus ta elab ja tegutseb (Kivi ja Sarapuu 2005: 236). Vanemate endi väärtushinnangud ning tahe lastele oma keelt õpetada tugevdab identiteeti. Keeleõppe jaoks loodud kasvukeskkond võimaldab lapsel omandada ka põliskeeli, seda kogukonna ning vanemate huve arvestades.

Pärimuskultuuri edasiandmisest Setomaa lasteaedades

Pärimuskultuur on osa rahva ja kogu inimkonna pärandist, mille säilimine ning säilitamine on hädavajalik. Pärimuskultuuri jätkusuutlikkus eeldab seda edasi andvate inimeste olemasolu.

Setomaal tegutseb viis lasteaeda, kus toimub ka aktiivne pärimuskultuuri edasikandmine.

Kolmerühmalises Värskas lasteaias hinnatakse kodukoha ning pärimuse väärtust kõrgelt. Selle vanemas rühmas loodi 2015. aastal Seto keelepesa, kus korra nädalas toimub ühistegevus mõnetunnise seto keeles kõnelemise, mängimise ja laulmisega. Teistes Setomaa lasteaedades on üks liitühm, milles samuti väärtustatakse ja antakse edasi omakultuuri. Mikitamäe lasteaias on seto kultuuritraditsioonide väärtustamine õppe- ja kasvatustegevuse all eraldi välja toodud. Samuti õpitakse sealses koolis kolmandas kuni kuuendas klassis omakultuuri korra nädalas valiktunnina. Lisatunnina on seto keel I ja II kooliastmes (Mikitamäe kool-lasteaia õppekava 2009).

Keelelised ja kultuurilised eripärad rõhutavad piirkonna eripära ning identiteeti. Koolieelsetes lasteasutustes peaks kohalikku keele- ja kultuuri-tausta kui rikkust kasutama võimalikult maksimaalselt ning tulemuspõhiselt. Asumine Setomaal soosib nii pärimuskultuuri kui ka seto keele õpet. Ehkki on hakatud aru saama, et seto keele säilimiseks on kõige tähtsam selle kõnelemine, regulaarseid seto keele kursusi ei toimu. Seto keele õpetamisele on võimalik mõtleva hakata vastavate huvigruppide ja vajaduse olemasolul. Viljakas võiks olla juba lasteaias algav seto keele

õpe, laste ümber keelekeskkonna loomine. Siin seavad oma piirid aga riiklikud nõuded, õpetajate valmisolek ja tahe ning lapsevanemate poolehoid seto keele õppele. (Sarv ja Sarv 2003)

Keelepesa perspektiivist

Keelepesade liikumine sai alguse Uus-Meremaal ja see oli mõeldud kohaliku maori keele säilitamiseks, kus õpetamise meetodiks oli (vana) vanemate integreerimine keeleõppesse, millega tagati kokkupuude elava keele, kultuuri ja etniliste väärtustega (Rannut jt 2003). Keelepesa projekti on piirkondlike vähemuskeelte säilitamiseks rakendatud teisteski maades.

Täiskasvanu ülesandeks keelepesas on luua lapse kõne arenguks soodne keskkond, st tagada kõne arenguks vajalikud tingimused (Kivi ja Sarapuu 2005).

Maarja Hörn on toonud oma bakalaureusetöös välja, et keelepesade sisseviimine Setomaa lasteaedades võiks anda tõhusaid tulemusi. Hörna uurimuse käigus koostatud õppevahendid ning nädala jooksul läbi viidud tegevused näitasid, et laste kõnes kinnistuvad setokeelsed sõnad, lapsed harjuvad pühade tähistamisega ning mõistavad üha paremini seto keelt ning kultuuri (Hörn 2012).

Inarisaamide näide tõestab, et keelepesa abiga on võimalik üles kasvatada kahte keelt kõnelev põlvkond. Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas (2008) on üldeesmärgina esitatud lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös (§3). Seega peaks keelepesade kujundamisel ning pärimuskultuuri õpetamisel saama oma arvamuse välja öelda ka lapsevanemad, kelle lapsed lasteaias käivad. Lapsevanemate arvamus lapse hariduse iseloomu kohta paneb pearõhu perekondlikule otsusele anda lastele edasi kohalikku keelt ja oma-kultuuri. Väikese keele ellujäämine on võimalik siis, kui see on inimestele väärtuseks.

Lõuna-Eestis tegutseb keelepesa meetodil võrukeelne lastehoid ühe-kuni seitsmeaastastele lastele. Võru keelt õpetatakse seal väikeste pärandkeelte kümblusmeetodil, mille kohaselt suhtleb õpetaja lastega vähemalt ühel päeval nädalas ainult võru keeles (Keelepesa arengukava 2015–2018). Põhiliseks eesmärgiks on tutvustada lastele omakultuuri, keelt ja kombeid, pannes rõhu mängulisele tegevusele selleks kujundatud keskkonnas.

Uurimismeetod ja valim

Minu uurimistöö materjal on kogutud 2016. aasta märtsis Setomaa viies lasteaiaas. Töö meetodiks valisin empiirilise uurimuse, kus rakendasin kvantitatiivset meetodit. Uurimuse läbiviimisel kasutasin struktureeritud ankeeti. Võimalikult objektiivsete andmete saamiseks kasutasin veebikeskkonnas täidetavat ankeetküsimustikku (Hirsjärvi jt 2005). Küsimustik koosnes kahest teemablokist – (a) pärimuskultuuri jätkamise olulisus ja (b) seto keele õppimise vajalikkus koolieelses eas.

Küsitlesin Setomaa lasteaedade õpetajaid ja lasteaedades käivate laste lapsevanemaid. Õpetajate arvamus kultuuripärandi edasikandmisest ja vajalikkusest on oluline, kuivõrd just nemad on laste arengu seisukohalt olulises positsioonis. Lapsevanemate valimisse kuulumine tulenes soovist selgitada välja nende huvi oma järeltulijate hariduse ning arengu vastu.

Uurimuses osales kokku 54 vastajat, neist 11 õpetajat vanuses 20–58 aastat ning 43 lapsevanemat vanuses 20–58 aastat. Ankeetküsitluste vastuseid analüüsisin üldistatud kujul ja võrdlesin omavahel õpetajate ning lapsevanemate arvamusi.

Tulemused

I Setomaa lasteaedade õpetajate ja lapsevanemate hinnang pärimuskultuuri ja seto keele õppele lasteaiaas

Vastanud andsid seto pärimuskultuuri ja keele õpetamisele lasteaiaas positiivse hinnangu. 66,7% vastanutest leidis, et seto keele õpetamine lasteaiaas on vajalik. Selle arvamuse põhjendamisel toodi esile mitmeid erinevaid aspekte. Seto keele õppimise vajalikkust lasteaiaas põhjendati sellega, et kuna paljudel lastel puudub seto vanaema/vanaisa või siis räägivad vana-vanemad lapselapsega kirjakeeles, võib juhtuda, et lasteaed on ainus koht, kus laps seto keelega kokku puutub. Samuti rõhutati, et tänapäeval on võimalik Setomaal üles kasvada nii, et seto kultuuri ja keelega eriti kokku ei puututagi.

Uurimustulemustest selgus, et mida varem laps seto keelega kokku puutub, seda paremini ta seda oskab ning seda loomulikum talle on seto-keelne keskkond. Õpetajad leidsid, et seto keele õppimine lasteaiaas on kasulik kõigile lastele, sest varem õpitu ja omandatu jääb nii paremini meelde.

Seto pärimuskultuuri ja keele õpetamise vajalikkusele negatiivse hinnangu andnute arvamustest tuli esile sõna „õppimine“, mis võis nende seisukohti kallutada. Arvati näiteks, et lapsi ei tohiks liigse õpetamisega juba lasteaias „hulluks ajada“. Toodi välja, et seto pärimuskultuuri ja keele õppimine peaks algama pigem koolist ning lasteaias peaks laps kõigepealt selgeks saama kirjakeele.

Seto keele õppimise kohta esitati vastakaid väiteid. Leiti, et mida varem hakata seto keelt õppima ja kuulama ning selles keskkonnas kasvama, seda lihtsam on hiljem keelt omandada. Varajane õppimine tagab selle, et seto keele oskus ei jää ainult passiivseks. Samas esines arvamusi, et laps peaks saama ise keeleõppe asjus valiku teha ning lasteaed ei ole kindlasti õige koht murdekeele (antud juhul siis seto keele) õpetamiseks. Kui laps kasvab hiljem suuremaks, saab ta seda keelt ise õppida (käib vastavas ringis, laulukooris jms). Vastustest selgus, et mõned vanemad ei pea õigeks, et seto keel saadakse selgeks enne eesti keelt.

Kõige parem viis omakultuuri ja omakeele õppeks on mänguline lähenemine. Vastanutest 38,1% leidis, et lasteaias peaks toimuma tegevused ja õppimine mänguliselt. Samuti rõhutati kodu ja keskkonna tähtsust. Samapalju vastanuid leidis, et oluline oleks, kui laps kuuleks keelt, viibides keelekeskkonnas. Oluliseks peeti ka osalemist kultuuri-sündmustel.

II Setomaa lasteaedade õpetajate ja lapsevanemate arvamus pärimuskultuuri ja seto keele õppimise olulisusest koolieelses eas

Vastanud õpetajad ja lapsevanemad peavad pärimuskultuuri ja seto keele õppimist koolieelses eas oluliseks pigem sel määral, et toimuks õpetamine läbi mängu lasteaias, koolis ja kodus. Kõige parem viis keele ja kultuuri õppeks on nende arvates keelekeskkonnas viibimine. Sageli leiti, et laps õpib keele selgeks siis, kui temaga selles keeles räägitakse, õpetamist ei ole vaja. Ka pärimuskultuuri pole mõne vastanu arvates vaja otseselt õpetada, vaid see tuleks tuua lasteaia päevakavasse mänguliselt sisse.

94,3% vastanutest nõustus, et lapse keele ja kõne arengut määrab keskkond, milles ta üles kasvab. Erinevusi õpetajate ja lapsevanemate arvamuste vahel siin polnud. Uurimuses osalenud pidasid oluliseks pärimuskultuuri ja seto keele õpet lasteaias, kuna see kindlustab pärimuskultuuri säilimise. Samuti on seto keele selgeks saamisel oluline vanus, mil keelt õpitakse ja kuulatakse.

Pärimuskultuuri ja seto keele õpetamise kohta kord nädalas andsid positiivse hinnangu 71,7% vastanutest. Igapäevaste tegevuste juurde lasteaias ei peaks pärimuskultuur ja keel kuuluma 13,2% vastanute arvates. Väitega, et pärimuskultuur ja seto keel ei ole mõeldud lasteaias lastele, ei nõustunud enamik vastajatest (68%).

Pisut üle poole vastanutest ei pea piisavaks olukorda, kus lapsed teaksid ainult Setomaa lippu ja kodukoha olulisemaid sündmusi. 81,8% õpetajatest nõustusid, et nädalas korra peaks toimuma lasteaias seto keele ja omakultuuri tutvustamise ja õpetamise päev, lastevanematest arvas nii 67,4 %. Leiti, et tähtsad on kõik tasandid: kodu, lastead, kogukond, ning et ka väikesed asjad nagu setokeelsed viidad ja sildid aitavad kaasa omakultuuri ja paiga identiteedi säilimisele.

Pärimuskultuuri ja seto keele lastele edasi pärandamiseks ja õpetamiseks on vaja teatud oskusi ja teadmisi. Õpetajatest hindas oma oskusi teadmiste edasikandmisel heaks ja pigem heaks 81,8%, lapsevanematest 58,1%. Õpetajad hindasid enda oskusi kõrgemalt ning vaid 9,1% pidas oskusi pigem halvaks. 37,2% lastevanematest leidis, et nende oskused pärimuskultuuri edasikandmisel on halvad või pigem halvad.

Uurimuse tulemuste põhjal võib järeldada, et õpetajad ja lapsevanemad pigem soovivad iganädalast seto keele ja pärimuskultuuri õpet (sh mängud, laulud, muinasjutud, rahvakalendri tähtpäevad) lasteaias.

III Õpetajate ja lapsevanemate teadlikkus keelepesadest ning hinnang keelepesade vajalikkusele

Üks võimalusi seto keele õppeks Setomaa lasteaias võiks olla Võromaa keelepesadest eeskuju võtmine. Uurimistööd tehes selgus, et vastanud õpetajad ja lapsevanemad on võro keelepesade meetodist üldiselt teadlikud (53,7%). Seto keele ja pärimuskultuuri õppimist keelepesade meetodil hinnati vajalikuks ning sobilikuks meetodiks.

Võro keelepesade meetodist polnud teadlikud 46,3% õpetajatest ja lapsevanematest, nende arvamus keelepesa meetodil seto keele ja kultuuri omandamise kohta oli seetõttu ka negatiivsem. Meetodist teadlikud õpetajad arvasid, et selline keeleõppemeetod õigustaks ennast, kuna seal süstemaatiliselt toimuv õpe annaks paremaid tulemusi. Ka osa lapsevanemaid leidis, et selline meetod oleks sobilik, sest enamikul lastest pole kodus enam võimalust seto keelt kuulda, lisaks rikastaks see maailmavaadet. Ilmnes ka arvamus, et ei ole õigust lapse eest valikuid

teha, et talle pole vaja seda keelt ja kultuuri, milles eelnevad põlvned on siin oma elu elanud ja toimetusi teinud. Kuid kui kodud on oma otsuse langetanud, siis võiksid haridusasutused rohkem väärtustada esivanemate pärandit ja selle säilimisele kaasa aidata.

Pärimuskultuuri õpetamine igapäevaselt tekitab vastakaid arvamusi. 44,3% vastanutest arvas, et pärimuskultuuri ja seto keelt lasteaias igapäevaselt õpetada ei ole vaja. Samas oli 34,6% vastanutest nõus, et seda peaks lasteaias õpetatama just igapäevaselt. Erinevusi ilmnnes ka õpetajate ja lapsevanemate arvamustes. Lapsevanemad olid igapäevasele pärimuskultuuri õppele lasteaias sageli vastu (46,3%), õpetajate arvamus jagunes täpselt kaheks. Paremaks peeti pigem korra nädalas toimuvat pärimuskultuuri ja seto keele tutvustamise ja õpetamise päeva (71,7%).

Kokkuvõtvalt võib väita, et õpetajate ja lapsevanemate hinnang seto keele ja pärimuskultuuri õpetamise kohta lasteaias on pigem positiivne. Keelepesadest teadlikud vastanud hindasid keelepesa meetodit vajalikuks ka seto keele ja kultuuri õpetamisel.

Kokkuvõtteks

Bakalaureusetöös uurisin Setomaa lasteaedade õpetajate ja lapsevanemate arvamust seto keele ja pärimuskultuuri õpetamise vajalikkuse kohta lasteaias. Selgus, et nii õpetajad kui ka lapsevanemad on enamasti huvitatud seto keele ja pärimuskultuuri õpetamisest lasteaias. Samuti arvasid nad, et seto keele ning pärimuskultuuri säilimiseks oleks vajalik seda õpetada juba koolieelses eas. Varasemas lapseas õpitud keeled ja omandatud traditsioonid kinnistuvad suurema tõenäosusega.

Töö koostamise hetkeks ei olnud õpetajate ja lapsevanemate teadlikkus keelepesameetodist piisav. Sellekohaste teadmiste puudujääk võib aga mõjutada lapsevanemate ja õpetajate arvamust sellise keeleõppe olemusest. Samas selgus, et õpetajad ja lapsevanemad peavad oluliseks toetada omakultuuri ja keelt lasteaias läbi mänguliste tegevuste. See näitab, et keelepesa meetod oleks sobiv. Paljudes kodudes ei räägita seto keelt enam igapäevaselt ja keele õppimine keelepesades aitaks nii traditsioone kui ka keelt säilitada ja hoida. Õpetajate ning lapsevanemate positiivne hinnang võimaldab edasi mõelda keelepesade loomisele Setomaa lasteaedades. Kogukonna arvamus, tahe ning valmidus annavad pärimuskultuuri säilitamisele palju juurde.

Allikad

- Browne, Ann 2001: *Developing Language and Literacy 3-8*. Second edition. London: Paul Chapman Publishing.
- Döpke, Susanne 1996: Raising children bilingually. Some suggestions for parents. <http://bilingualoptions.com.au/consTXTDigest.pdf> (03.03.2019).
- Einon, Dorothy 2001: *Meie tark laps*. Tallinn: Maalehe Raamat.
- Hirsjärvi, Sirkka, Pirkko Remes, Paula Sajavaara 2005: *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Medicina.
- Hörn, Maarja 2012: *Setomaa lasteaegade õpetajate hinnangud setomaa kultuuri eripärasid arvestavatele õppematerjalidele*. [Bakalaureusetöö.] Tartu: Tartu Ülikool. <http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/25939/Horn.pdf> (03.03.2019).
- Keelepesa arengukava 2015-2018. Võro Instituut. <http://wi.ee/et/tegemised/keelepesa/keelepesa-arengukava-2015-2018/>.
- Kivi, Lilian, Helgi Sarapuu 2005: Keel ja kõne. – *Laps ja lasteaed*, koost. L. Kivi, H. Sarapuu. Tartu: Atlex, 227–257.
- Kultuuriministeerium 2015: *Aruanne „Kultuuripoliitika põhialused aastani 2020“ täitmise kohta*. https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/aruanne_kultuur2020.pdf (03.03.2019).
- Käis, Johannes 1996: Üldõpetus. – *Kooliraamat*, koost. Ferdinand Eisen. Tartu: Ilmamaa, 186–194.
- Rannut, Mart, Ülle Rannut, Anna Verschik 2003: *Keel, võim, ühiskond. Sotsiolingvistika ja keelepoliitika õpik*. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikooli Kirjastus.
- Sarv, Maarja, Õie Sarv 2014: Seto keel. https://www.rahvakultuur.ee/vkpnimistu/index.php?page=Public.Knowledge&area_id=0&id=216 (03.03.2019).
- Tammemäe, Tiiu 2008: Lapse kõne areng ja arendamine. – *Lapsevanematele erivajadustega lastest*, koost. Marika Veisson. Tartu: Atlex, 31–51.
- Vaimne kultuuripärand Eestis 2015. Rahvakultuuri keskus. http://www.rahvakultuur.ee/Vaimne_kultuuriparand_2674 (03.03.2019).
- Veisson, Marika, Anneli Veispak 2005: Lapse arengu- ning õppimisteooriad. – *Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat*, koost. Lilian Kivi, Helgi Sarapuu. Tartu: Atlex, 10–66.
- Võgotski, Lev 2014: *Mõtlemine ja kõne. Psühholoogilised uurimused*. Tartu: Ilmamaa.

Elis Tuik: The teaching of Seto language and culture in the kindergartens of Setomaa Parish

The aim of the study presented in this article was to discover the opinions and preferences of kindergarten teachers and parents in Setomaa concerning the need to teach heritage culture and the Seto language in the kindergarten. The results show that parents and teachers rate the need for heritage culture in the kindergarten quite highly. Parents and teachers are of the opinion that in order for the Seto language and heritage culture to survive it is necessary to teach it to pre-school age children. This should be done above all via play in the kindergarten and at school as well as at home, while the surrounding linguistic environment (signposts, labels, advertisements) has an important role to play. The awareness of the parents and teachers about the “language nest” method is, however, not adequate, which in its turn can influence the opinion of parents and teachers of the teaching methods of the Seto language.

Elis Tuik: Seto keele ja kultuuri oppaminõ Setomaa valla latsiaidon

Artiklin seletedü uurmistüü tsihis oll' vällä uuriq, miä arvasõq Setomaa latsiaido oppajaq ni latsõvanõmbaq latsiaian perimüskultuuri ja seto keele oppamisõst. Tull' vällä, et latsõvanõmbaq ni oppajaq pidäväq perimüskultuuri oppamist latsiaian peris tähtsäs. Latsõvanõmbaq ni oppajaq arvasõq, et seto keele ja perimüskultuuri alalõ hoitmisõs olnuq vaia taad opadaq inne kuuli, kõgõpäält mängoga nii latsiaian, koolin ku ka koton. Tähtsäs peetäs ka keelekeskkunda miiq ümbre (sildi, tiisildi, reklaamiq). Latsõvanõmbaq ja oppajaq siski tiia-äi kuigi pall'ond keelepesämeetodist, miä või ummakõrda mõotaq latsõvanõmbidõ ja oppajidõ arvamist seto keele opimeetodidõ kotsilõ.